

GRONDLEGGERS VAN ONZE DEMOCRATIE, RONDJE HOFVIJVER



We starten op het Plein bij het beeld van Willem van Oranje.



Het Binnenhof e.o. (wikipedia)

Den Haag is de zetel van de regering, van ons parlement en van de Staten-Generaal, en daarmee de zetel van onze democratie. Onze democratie kent een lange wordingsgeschiedenis, die goed te volgen is langs verschillende beelden rond de Hofvijver. We staan stil bij Floris V, Willem van Oranje, Thorbecke, Johan van Oldenbarnevelt, de gebroeders De Witt, koning Willem II en Willem Drees, die alle hun bijdrage hebben geleverd aan de wording van de Nederlandse rechtsstaat. We starten op het Plein en eindigen op het Buitenhof. We maken sprongen door de tijd.

Maar wat verstaan we eigenlijk onder democratie? Een paar voorbeelden:

- Burgers kiezen vertegenwoordigers die beslissingen nemen.
- Iedereen is gelijk voor de wet, en grondrechten worden beschermd.
- Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.

De ontwikkeling van de Nederlandse democratie transformeerde het land van een monarchie naar een parlementair stelsel, dat begon met de herziening van de Grondwet door Johan Rudolf Thorbecke in 1848, waardoor de koning minder macht kreeg en het parlement (Staten-Generaal) meer invloed. Dit was de start van de parlementaire democratie, die in 1917 en 1919 werd voltooid met de invoering van algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen.

Toch waren er al eerdere sporen van democratie in ons land. Met de mensen die zich daarvoor inzetten liep het niet altijd goed af. Ze moesten het vaak met de dood bekopen.

Floris V



Floris V (kennisnet NPO)

Floris V (1254-1296) was een populaire graaf. Hij verleende privileges aan het gewone volk. Zijn bijnaam was daarom *der keerlen god*. Hij gaf boeren gebruiksrechten op woeste gronden en verleende belangrijke tolprivileges aan steden waarmee hij de positie van burgers en handelaars versterkte. Zijn beleid om de macht van de adel in te perken en direct met de bevolking te communiceren, leidde tot een slechte relatie met de edelen, wat uiteindelijk resulteerde in zijn ontvoering en moord in 1296.

Hoewel Floris V geen democratisch leider in moderne zin was, toonde hij met zijn beleid een vroege vorm van steun voor de lagere standen, wat in zijn tijd als een grote verschuiving in machtsverhoudingen werd gezien.

Zijn vader Graaf Willem II, koning van het Heilige Roomse Rijk, begon in 1248 met de bouw van het Binnenhof. Floris V voltooide met de Ridderzaal het Hof in Den Haag dat zich zou uitbouwen tot een volwaardig politiek centrum.

Jan I van Holland (1284–1299) de zoon van Floris V heeft waarschijnlijk als kind op het Binnenhof gewoond. Hij stierf al op 15-jarige leeftijd. We lopen straks langs zijn beeldje, Haags Jantje. Hij kreeg er wel een, zijn vader niet.

Willem van Oranje



Standbeeld Willem van Oranje (Buitenkunst Den Haag)

Willem van Oranje (1533-1584) legde de basis voor de moderne Nederlandse democratie door zijn strijd tegen de centralisatie van Filips II en zijn pleidooi voor tolerantie en gewetensvrijheid. Hoewel

hij geen democratie in de huidige zin nastreefde, stimuleerde zijn verzet een overlegcultuur en burgerlijke vrijheid.

Belangrijkste punten over Willem van Oranje en democratische waarden zijn:

- Verzet tegen de harde hand van de Spaanse koning Filips II, die de macht centraliseerde en de oude privileges van de Nederlanden aantastte.
- In 1564 pleitte Willem openlijk voor een tolerantere houding en gewetensvrijheid voor zijn onderdanen, wat in die tijd revolutionair was.
- Als leider van de Opstand (Tachtigjarige Oorlog) werd hij een symbool van vrijheid, hoewel hij eigenlijk streed voor de rechten van edelen en gewesten.
- De basis voor de Nederlandse democratie werd gelegd doordat men in de geest van Willem van Oranje leerde regeren via overleg en onderhandelingen.
- Hoewel hij een edelman was en geen democratisch leider in moderne zin, wordt hij beschouwd als de grondlegger van een nieuwe Nederlandse staat die gebaseerd was op relatieve autonomie.

Zijn acties leidden uiteindelijk tot het ontstaan van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, waar burgerlijke vrijheden en inspraak, in vergelijking met andere landen destijds, een vroege vorm van democratische ontwikkeling doormaakten.

Standbeeld Willem van Oranje

Het ontwerp van het standbeeld leverde heel wat stof op. Er is een jaar gepraat over de plaats van het hondje, de houding en de kleding van de prins en over de vraag of hij nu wel of niet een calotje moest dragen. Maar eind 1842 was het dan zover; beeldhouwer Louis Royer kreeg de definitieve opdracht. Over de keuze voor deze kunstenaar waren de leden van het nationale commissie en initiatiefnemer koning Willem II het wel snel eens geworden. In 1848 kon het beeld eindelijk worden onthuld.

Hier staat een staatsman, de rechterhand waarschuwend geheven, de linker op de bezegelde documenten van de Unie van Utrecht (1579), het verbond van de zeven Noord-Nederlandse gewesten tegen hun Spaanse overheerser en de basis van de staatkundige eenheid van ons land.

Willem van Oranje gaf leiding aan de Opstand tegen de Spanjaarden. Dit kwam hem duur te staan. In 1580 verklaarde de Spaanse koning Filips II hem vogelvrij en zette een hoge prijs op zijn hoofd. In 1584 werd hij door de Fransman Balthazar Gerards in Delft vermoord.

AFSCHAFFING DEMOCRATIE - VIJF JAAR DUITSE BEZETTING



Het Binnenhof (tracesofwar.nl)

Tijdens de Duitse bezetting (1940-1945) werd de Nederlandse democratie vrijwel direct afgeschaft. De regering vluchtte naar Londen, het parlement werd buitenspel gezet en politieke partijen (behalve de NSB) werden verboden.

Een Duits burgerbestuur onder Arthur Seyss-Inquart (Reichskommissariat) verving de democratische rechtsorde. Het was het einde van de parlementaire democratie. Op 10 mei 1940 kwam de Tweede Kamer voor het laatst bijeen. Vanaf 1941 werden partijen verboden en functioneerde het parlement niet meer. De NSB werd de enige toegestane partij, maar kreeg weinig steun van de bevolking. Duitsers probeerden Nederland te nazificeren. De bezetter schafte burgerrechten af, voerde het persoonsbewijs in en dwong Nederlanders in de Arbeitseinsatz.

Tijdens de Duitse bezetting bleef het Binnenhof in gebruik. De Ridderzaal en het plein ervoor werden gebruikt voor propaganda. Binnenhof 4 en 7 werden de kantoren van de Sicherheitsdienst (SD). De kelder werd ingericht als verhoor/martelkamer. Plein 23 werd het kantoor van Seyss-Inquart. Hij liet een bunker in de tuin bouwen. Ook liet hij de linkerkant van de voorgevel uitbouwen. De bunker is in de jaren 1980 afgebroken. De uitbouw is nog steeds te zien. Plein 1, het Ministerie van Koloniën, werd Hoofdkwartier van Hanns Albin Rauter, de hoogste politiechef van de nazi's in Nederland. Sociëteit De Witte werd het Kasino der Reichskommissars.

Na de bevrijding in mei 1945 werd de democratie in stappen hersteld, met een overgangsparlement in september 1945 en de eerste naoorlogse verkiezingen in mei 1946.



We lopen naar de Korte Vijverberg en lopen deze af naar het Lange Voorhout.

Korte Vijverberg



Huis van Pauw (wikicommons)

Het Binnenhof was afhankelijk van vers water, een duinmeertje, nu de Hofvijver. De Korte en Lange Vijverberg ontstonden in de 14^e eeuw door het uitgraven van de Hofvijver, waarbij het zand op de omliggende gronden werd gegooid, vandaar de naam *berg*.

Aan de Korte Vijverberg staan interessante gebouwen:

- **Nummer 3 - Huis van Pauw**

- Het Huis van Pauw (1635), nu Kabinet van de Koning, gebouwd voor Reinier Pauw.
- In 1724 verbouwde Johan van Schuylenburgh het pand met architect Daniël Marot. Er kwam een verdieping op, de gevels werden verbouwd en het trappenhuis verplaatst. In de kamer naast de voordeur kwam beschilderd behang, dat nog steeds intact is.
- Later woonde een zoon van Pauw, Diederik er, die na de dood van zijn eerste vrouw trouwde met Elisabeth Cats, dochter van Jacob Cats.
- Vanaf 1797 huurde dokter Petrus Jacobus Groen van Prinsterer het huis. Hij was onder andere lijfarts van Koning Willem I. In 1805 kocht hij het huis van de familie Bentinck voor 20.000 gulden.
- Zijn zoon Willem Groen van Prinsterer (1801-1876) werd de volgende eigenaar, staatsman en grondlegger van het antirevolutionaire, christelijk-historische denken. Hij legde de basis voor de Anti-Revolutionaire Partij (ARP).
- Op de gevel staat: "Groen van Prinsterer (1838-1876)" en "Vrouwe Groen van Prinsterer - geb. van der Hoop (1838-1879)". Zijn vrouw Betsy was een van de oprichtsters van het diaconessenziekenhuis Bronovo (1865).
- In 1881 werd het huis voor 70.000 gulden aan de Staat verkocht, die er in 1882 de arrondissementsrechtbank vestigde. In 1901 verhuisde de rechtbank naar het Korte Voorhout.
- In 1914 werd het huis het Kabinet der Koningin (Wilhelmina).
- In 1941 werd het gebouw door de Wehrmacht gevorderd voor een casino. Later werd dit het kantoor van Anton Mussert, die op 7 mei 1945 op de Korte Vijverberg werd gearresteerd.
- Na de oorlog keerde het Kabinet terug in het pand.

- **Nummer 5 en 6 - voorheen Lloyds gebouw, nu Europees Parlement**

- Gebouwd in de jaren 1930 in art deco stijl, zie de bijzondere details aan de gevel.
- Het is het voormalige kantoor van de zeevaartmaatschappij Rotterdamsche Lloyd
- Nu het Huis van Europa, een publiek informatiepunt en kantoor van de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie.
- Onder de dakrand bevindt zich een fries met terracottareliëfs van de beeldhouwer Hendrik van den Eynde (1869-1939).
- Het zijn personificaties van de reisbestemmingen van de Lloyd, waaronder: Batavia (Java), Belawan (Sumatra) en Sabang (Atjeh).
- Batavia heeft de gedaante van een Javaanse man, toepasselijk gekleed met een gordel van smaragd om de heupen.

- **Nummer 7 - Haags Historisch Museum**

- Gebouwd in 1636 als gildehuis van de Sint-Sebastiaansschutterij. Naast het gebouw bevonden zich de doelen: de banen waar de schutters het schieten oefenden.
- De Sint Jorisschutterij was de oudste en voornaamste schutterij van Den Haag, de leden behoorden tot het grafelijke hof en hadden een schietbaan bij het Binnenhof, het huidige Toernooiveld. Ze beschermden het Binnenhof en liepen er wacht.
- Op 2 mei 1561 zorgde Willem van Oranje ervoor dat er nog een Haagse schutterij werd opgericht, het Sint-Sebastiaansgilde, in totaal 120 man sterk, die verschillende Haagse kwartieren (wijken) beschermden.
- Tegenwoordig is het Haags Historisch Museum er in gevestigd, dat momenteel verbouwd wordt.



We steken over naar het Lange Voorhout, naar het monument van Thorbecke.

Thorbecke



Thorbecke (Huygens Instituut)

Thorbecke, het politieke voorbeeld van Mark Rutte.

Thorbecke werd geboren in 1798 in Zwolle. Zijn vader was tabakshandelaar en had daar een tabaksfabriek. Hij ging failliet door de anti-Britse maatregelen van de Fransen, waardoor zijn export sterk terugliep en de fabriek in 1803 failliet ging.

Johan Rudolph Thorbecke (1798–1872) zou een invloedrijke Nederlandse liberale staatsman worden en de grondlegger van de parlementaire democratie in Nederland. Hij was verantwoordelijk voor de herziening van de grondwet in 1848 samen met acht geestverwanten, en daarnaast de invoering van de Gemeentewet, Provinciewet en Wet op het middelbaar onderwijs.

Hij kreeg te maken met twee koningen. Willem II, die in 1840 zijn vader Willem I opvolgde, de eerste koning der Nederlanden na de Franse tijd, tussen 1815 en 1840, en Willem III. Onder de indruk van de revolutionaire onrust in grote delen van Europa, in Frankrijk, Duitsland en Italië, en om opstanden in Nederland te voorkomen, gaf Willem II Thorbecke in 1848 de opdracht om met een commissie een volledige Grondwetsherziening uit te werken.

Kroonprins Willem, de latere Willem III, de vader van koningin Wilhelmina, is het altijd oneens geweest met die grondwetswijziging. Tijdens gesprekken met Thorbecke kreeg hij woede-uitbarstingen en smeed pennen door de kamer. Ook probeerde hij verkiezingsuitslagen te beïnvloeden en dreigde met aftreden. Hij liet niet na Thorbecke te dwarsbomen. In 1850 liep dit zo hoog op dat Thorbecke geen persoonlijk contact meer met hem wilde.

De grondwetherziening van Thorbecke was cruciaal voor de democratie, vooral de invoering van de ministeriële verantwoordelijkheid. Ministers werden verantwoordelijk in plaats van de koning en de bevolking kreeg grote invloed op de regering. Daar zat de pijn bij Willem III. Hoewel Thorbecke aanvankelijk vrij populair was onder de bevolking, kreeg hij het aan de stok met de protestanten toen hij vanwege scheiding van kerk en staat de Katholieke minderheid gelijkstelde met de Protestanten.



Strijd om Algemeen Kiesrecht (Albert Hahn)

Tenslotte leidde de democratisering tot:

- In 1917 algemeen mannenkiesrecht en in 1919 vrouwenkiesrecht
- Parlementaire democratie: Burgers kiezen direct de leden van de Tweede Kamer en via Provinciale Staten de Eerste Kamer. Deze volksvertegenwoordigers controleren de regering en maken wetten.
- Rechtsstaat: De overheid is gebonden aan de Grondwet en de onafhankelijke rechtspraak beschermt de rechten en vrijheden van burgers.
- Constitutionele Monarchie: De Koning is het staatshoofd, maar de ministers zijn verantwoordelijk voor het beleid.
- Evenredige vertegenwoordiging: Politieke partijen krijgen zetels naar rato van het aantal stemmen, wat vaak leidt tot coalitieregeringen.
- Dualisme: De volksvertegenwoordiging (parlement) en de regering (ministers/kabinet) hebben een eigen, onafhankelijke positie.

Thorbecke Monument



Thorbeckemonument (wikipedia)

Toen Thorbecke in 1872 overleed maakte een groep burgers, een week na zijn begrafenis, al plannen voor een monument in Den Haag. De politieke opposenten staken daar echter een stokje voor. In Amsterdam en Zwolle kwamen trouwens wel beelden van Thorbecke.

In 2007 blies toenmalig VVD-raadslid Thessa Eekhout het plan nieuw leven in. Kunstcentrum Stroom Den Haag verzorgde vervolgens de begeleiding. Gekozen werd voor het kunstwerk van Thomas Puckey. Thomas William Puckey, geboren in 1948 in Kent, is een Britse beeldhouwer. In 1979 verhuisde hij naar Nederland. Hij woont afwisselend in Amsterdam en Toscane. In 2013 ontwierp hij

een Nederlandse herdenkingsmunt van 5 Euro, met als onderwerp het Vredespaleis - het Vredespaleis Vijfje.

Het beeld is van 2017, gemaakt van marmer en rvs en is 7 m hoog. Het symboliseert de Nederlandse democratie. Het marmeren beeld toont Thorbecke. Hij zit achter zijn bureau en kijkt vanaf het Voorhout naar het torentje, de werkplek van de Minister-President. Het tweede deel van het beeld toont drie burgers die aan een tafel zitten. Thom Puckey: "Een van de essenties van democratie is dat mensen elkaar proberen te overtuigen met argumenten, desnoods in verhitte discussies. Door de vrouw met haar kont op tafel te laten zitten, geef ik haar meteen een gelijkwaardige plek in de samenleving." Beide delen raken elkaar en zijn verbonden met twee openstaande deuren.

De beelden staan ieder op een sokkel, ook de gewone mensen. Doordat de sokkels los van elkaar staan, kun je als kijker zowel terugkijken naar het verleden als vooruitkijken naar de toekomst.



We lopen terug naar de Hofvijver en gaan r.a. het schelpenpad van de Lange Vijverberg op.

De Bataafse Republiek



Symbolen van de Bataafse Republiek (republikaansme.nl)

Al lopend het volgende. Eerder had Nederland al een min of meer democratisch bestel. In 1795 maakten Nederlandse patriotten, gesteund door de Fransen, een einde aan de stadhouderlijke heerschappij van Willem V, die naar Engeland vluchtte. Ze riepen de Bataafse Republiek uit (1795-1806), gebaseerd op de idealen van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Oude regenten werden vervangen en de eerste democratisch gekozen Nationale Vergadering werd ingesteld. In 1798 werd de eerste grondwet, de Staatsregeling, geschreven.

Deze Staatsregeling geldt als de eerste grondwet van de Bataafse Republiek en Nederland. Het introduceerde een eenheidsstaat, gelijkheid van burgers, godsdienstvrijheid en een scheiding der machten. Dit democratische document verving de nog feodale structuur van de Unie van Utrecht. In oktober 1801 werd de Staatsregeling alweer vervangen door een minder democratische regeling.

Bekende Patriotten waren de schrijfsters Betje Wolff en Aagje Deken. Onder druk van de Orangisten die weer meer overwicht kregen, vluchtten ze in 1788 naar Frankrijk (Trévoux). In 1797 keerden ze terug en gingen in Den Haag wonen, o.a. in de Herderinnestraat, waar ze beide in november 1804 overleden.



Betje Wolff en Aagje Deken (wikimedia)

De Bataafse Republiek heeft maar kort geduurd. Toen de Franse troepen in 1795 binnenvielen, vluchtte Prins Willem V met zijn familie naar Engeland. Zijn zoon, Willem Frederik (later Willem I), kwam in 1813 terug op uitnodiging van het Driemanschap, de Orangisten van Hogendorp, Van der Duyn van Maasdam en Van Limburg Stirum. Bekend is de landing op 30 november 1813 op het strand van Scheveningen. Het was het einde van de Franse overheersing en het einde van de Patriotten, en het begin van het Koninkrijk der Nederlanden. De Orangisten hadden gewonnen. In 1815 werd Willem I koning.

Nadat Willem I aan de macht kwam volgde niet een periode van politieke afrekening. De publieke opinie werd na 1813 gedomineerd door een streven naar "vergeven en vergeten". Veel voormalige Nederlanders die ambtenaar waren geweest in het keizerrijk kregen een positie in zijn ministerraad.

Republikeinen

Er rest nog steeds een staartje van de patriotten, in de vorm van de hedendaagse republikeinen. Republikeinen hebben kritiek op de Constitutionele Monarchie. Deze is volgens hen ondemocratisch gezien de erfopvolging, de onschendbaarheid van de koning en de hoge kosten. Zij pleiten voor een republiek met een gekozen staatshoofd, omdat de monarchie niet past bij de moderne principes van gelijke kansen en volkssoevereiniteit.



We lopen het schelpenpad langs de Hofvijver verder af en stoppen bij het beeldje van Haags Jantje en even verderop bij dat van Johan van Oldenbarnevelt.

BEELD HAAGS JANTJE



Haags Jantje (buitenkunst den haag)

Vermoedelijk is Haags Jantje graaf Jan (1284-1299), de zoon van Floris V. Haags Jantje wijst naar het Binnenhof, naar zijn voorouders. De bouw van het Binnenhof begon rond 1229, toen graaf Floris IV een hofstede kocht, die zijn zoon Willem II (vanaf ca. 1247) uitbouwde tot een grafelijk kasteel. Belangrijke middeleeuwse onderdelen zijn de Ridderzaal (ca. 1280), de ommuring en de Hofkapel.

Voor Haags Jantje werd ook een lied geschreven, "In Den Haag daar woont een graaf en zijn zoon heet Jantje". Het kinderrijmpje staat in een bundel kinderrijmen uit 1871 van Johannes van Vloten. De liedtekst luidt:

In Den Haag daar woont een graaf,
En zijn zoon heet Jantje.
Als je vraagt waar woont je Pa,
Dan wijst hij met zijn handje (...)

Johan van Oldenbarnevelt



Johan van Oldenbarnevelt (buitenkunst den haag)

Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619), raadspensionaris van Holland was niet de grondlegger van de moderne democratie, maar de architect van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Hij was de machtigste staatsman van zijn tijd.

De stadhouder en raadspensionaris waren de twee machtigste functionarissen in de Republiek. De stadhouder (een Oranje) was opperbevelhebber van leger en vloot. De raadspensionaris was de hoogste ambtenaar, juridisch adviseur en feitelijk premier. Ze vertegenwoordigden de strijd tussen militaire macht van de Oranjes en burgerlijke regentenmacht.

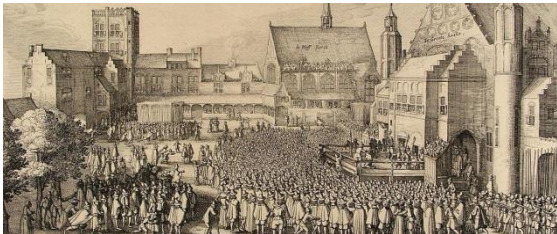
Van Oldenbarnevelt was een groot voorstander van de soevereiniteit van de gewesten, in het bijzonder Holland. Hij vond dat de Staten van Holland het hoogste gezag hadden en niet de Oranjes. Zijn machtspolitiek leidde tot een conflict met Maurits. Waar Van Oldenbarnevelt steunde op de stedelijke regenten, steunde Maurits op het leger en de bevolking die de Oranjes vaak populairder vonden.

Van Oldenbarnevelt streefde naar een pragmatische godsdienstpolitiek om de eenheid in de Republiek te bewaren en een burgeroorlog over religieuze verschillen (remonstranten / Arminius versus contraremonstranten / Gomaris) te voorkomen.

Hij had de steden in Holland onder meer de zelfstandige bevoegdheid tot het aannemen van huurtroepen (waardgelders) gegeven om onlusten tegen remonstrantsgezinden te voorkomen. Prins Maurits pleegde een soort staatsgreep. Hij ontsloeg de waardgelders en op 29 augustus 1618 liet hij Van Oldenbarnevelt en zijn medestanders, onder andere Hugo de Groot, arresteren op verdenking van hoogverraad. Hij werd uiteindelijk op 13 mei 1619 op het Binnenhof onthoofd.

Van Oldenbarnevelt had verwacht dat er, vanwege zijn staat van dienst en hoge leeftijd, protest zou komen van zijn politieke vrienden. Het bleef echter stil. Maurits had in de tussenliggende periode verschillende remonstrantse bestuurders vervangen, en de vervolging van remonstranten was verhevigd, waardoor de aanhangers van Arminius het land verlieten.

Antonius Walaeus was de dominee en zielszorger van Van Oldenbarnevelt. Hij moest hem vlak voor zijn onthoofding, zijn doodvonnis meedelen. Een dag later werd Van Oldenbarnevelt op het Binnenhof op 71-jarige leeftijd door een beul onthoofd. Tot het publiek sprak hij op het schavot de beroemde woorden: *Mannen, geloof niet dat ik een landverrader ben, ik heb oprecht en vroom gehandeld, als een goede patriot, en zo zal ik sterven.* De belangstelling voor de executie was groot, geschat wordt dat er ongeveer 3000 toeschouwers op af waren gekomen.



De omstreden terechtstelling van Johan van Oldenbarnevelt (historisch nieuwsblad)

Maurits had gewonnen, maar er was ook veel kritiek op het vonnis. Vondel schreef uit protest twee gedichten, een daarvan is *Het stockske van Oldenbarnevelt*. De eerste regels luiden *Mijn wens behoeft u onverrot, o stok en stut, die geen verrader, maar 's vrijdoms stut en Hollands Vader gestut hebt op dat wreed schavot, toen hij voor 't bloedig zwaard moest knielen (...)*

Na de executie werden de stoffelijke resten van Oldenbarnevelt in een eikenhouten kist gelegd. Deze werd 's nachts bijgezet in het familiegraf van zijn schoonzoon Cornelis van der Mijle in de grafkelder van de graven van Holland onder de Hofkapel aan het Binnenhof. Beweerd wordt dat het lichaam van Oldenbarnevelt door de familie op een andere plaats is herbegraven, maar daar is nooit zekerheid over verkregen.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voerde in 2019 bij de voorbereidingen voor de grootschalige renovatie en verbouwing van het Binnenhof verkennend onderzoek uit of het graf zich nog steeds onder de kapel bevond en of het gevonden kon worden. In december 2021 werd duidelijk dat er geen onderzoek zou komen. De kapel werd daarvoor te kwetsbaar geacht en het zou te duur zijn.

In 1954 werd in Den Haag het standbeeld van Van Oldenbarnevelt, ontworpen door Oswald Wenckebach, geplaatst op de Lange Vijverberg.

Van Oldenbarnevelt wordt gezien als de "maker van de Republiek" en een briljant staatsman, maar zijn visie op bestuur was aristocratisch en niet democratisch, dus geen bestuur door het volk.



We lopen het schelpenpad van de Lange Vijverberg verder af naar de Plaats, en steken over naar het standbeeld van Johan de Witt.

Johan de Witt



Johan de Witt (isgeschienis.nl)

Johan de Witt (Dordrecht, 1625 – Den Haag 1672) was negentien jaar lang raadpensionaris van Holland en daarmee de belangrijkste politicus van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Op 20 augustus 1672 werden De Witt en zijn broer Cornelis vermoord.

Johan de Witt was een vurig verdediger van een republikeins bestuur. Hij verzette zich tegen de monarchale ambities van de Oranjes en bevorderde de macht van stedelijke regenten, dat democratische trekken vertoonde maar in feite een oligarchie was (een klein clubje heeft de macht).

Kernpunten in Johan de Witts politieke visie:

- Hij streefde naar een republiek zonder stadhouder, de soevereiniteit lag bij de rijke regenten en kooplieden
- Steden en provincies hadden grote autonomie
- Hij streefde naar het permanent buiten spel zetten van het Huis van Oranje
- Hij voerde hervormingen door in de staatsfinanciën, wat zorgde voor een economische bloeiperiode, ook wel de Gouden Eeuw genoemd.

De nalatenschap van Johan de Witt wordt vaak gezien als een vroeg, doch beperkt, experiment met republikeinse zelfbeschikking in een tijd van Europese monarchieën. In het Rampjaar 1672 stortte zijn bewind in door oorlog en onvrede, wat leidde tot een gruwelijke lynchpartij van Johan en zijn broer Cornelis op het Groene Zoodje bij de Gevangenpoort. Spinoza schreef: *Ultimi Barbarorum* (de ergste barbaren). De broers werden in de nacht na de moord in het geheim begraven in de Nieuwe Kerk aan het Spui, waar ze nog steeds liggen.

Het monument



Standbeeld Johan de Witt Den Haag (buitenkunst den haag)

In 1902 gingen er stemmen op om voor Johan de Witt een standbeeld op te richten. In mei 1914 kreeg de beeldhouwer Fré Jeltsema de opdracht. Het ongeveer duizend kilo zware beeld was in het najaar van 1916 klaar. Op woensdag 12 juni 1918 verzamelden de genodigden, onder wie koningin Wilhelmina en prins Hendrik en burgemeester Van Karnebeek, zich op de Plaats. Aansluitend vond een bijeenkomst bij Pulchri plaats, waarbij koningin-moeder Emma aanwezig was. Of De Witt die Oranje-belangstelling op prijs had gesteld, is de vraag.

De Witt zou met zijn rechterhand naar de plaats wijzen waar hij werd vermoord.

Opschriften

De voorkant: JOHAN DE WITT 1625-1672 RAADPENSIONARIS VAN HOLLAND EN WEST-FRIESLAND 1653-1672

Linkerkant: ICK HEBBE GEDUYRENDE DE STORM NAER MYN CRANCK VERMOGEN ALLMEDE HELPEN UYTKYCKEN EN SELFFS IN T ALLERHARTSTE VAN T WEDER BOVEN GESTAEN

Achterkant:

LEIDER EN DIENAAR VAN DE REPUBLIEK, VORMER HARER MACHTIGSTE VLOTEN, VERDEDIGER DER VRIJE ZEE, VERZORGER VAN S LANDS GELDEN, WISKUNDIGE

Rechterkant:

HIJ WAS EEN VOLMAAKT HOLLANDER



We lopen onder het poortje van de Gevangenpoort door en blijven voor de Galerij van Willem V staan. We hebben hier zicht op het Binnenhof, zij het in verbouwing.

WILLEM DREES



Beeld Willem Drees (buitenkunst den haag)

Het bronzen standbeeld van Willem Drees stond voor de poort naar het Binnenhof, maar is sinds 2022 in opslag vanwege de grootschalige renovatie van het Binnenhof. Na voltooiing van de werkzaamheden wordt het weer teruggeplaatst. Het beeld is van Eric Claus.

Willem Drees (1886-1988) was een sociaaldemocratische premier (1948-1958) en grondlegger van de verzorgingsstaat, bekend als “Vadertje Drees”, en van “Trekken van Drees”. Als leider van de PvdA verbond hij pragmatisme met idealisme en leidde Nederland door de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Hij stond voor een democratische, stabiele en sobere samenleving.



Willem Drees (wikipedia)

Kernpunten van zijn regeerperiode:

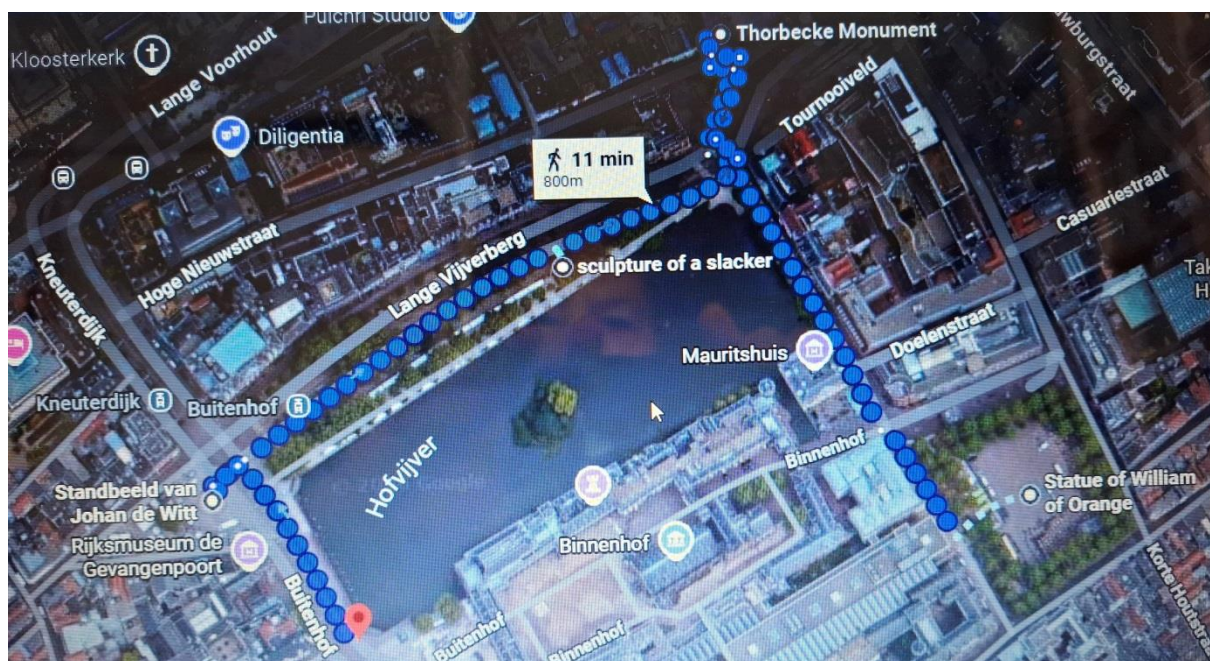
- Grondlegger Verzorgingsstaat: Drees bracht de Noodwet Ouderdomsvoorziening (1947) en de AOW (1956) tot stand, waarmee hij bestaanszekerheid voor ouderen garandeerde.
- Pragmatisch: Hij geloofde in "niet alles kan, en zeker niet alles tegelijk" en streefde naar brede coalities (vaak met de KVP) in plaats van ideologische polarisatie.
- Als minister-president was hij een verbindende figuur die de nationale eenheid bevorderde en de economische wederopbouw leidde.
- Drees hanteerde een sterke eerbied voor de parlementaire democratie en democratische spelregels.
- Hij stond bekend om zijn uiterst sobere levensstijl en sober bestuur, wat hem enorm populair maakte. Zijn zuinigheid is legendarisch. Het verhaal gaat dat Drees Amerikaanse gezanten (Harriman en Hoffman) thuis op de Beeklaan ontving die kwamen spreken over de Marshallhulp, waar mevrouw Drees thee met een Mariabiscuitje serveerde. De Amerikanen zouden na afloop onder de indruk zijn geweest van de sobere ontvangst: "Een land waar de minister-president ons in zijn eigen huis ontvangt met thee en één biscuitje, daar is het geld van de Marshallhulp in goede handen".

Willem Drees leidde als minister-president vier kabinetten (1948-1958) die gekenmerkt werden door stabiele "Rooms-Rode" coalities (KVP en PvdA), vaak aangevuld met CHU, ARP en/of VVD. Deze coalities richtten zich op de wederopbouw, de totstandkoming van de verzorgingsstaat (o.a. AOW) en samenwerking in de NAVO.

We vergeten soms dat Drees nauwe banden met Den Haag heeft, niet alleen als minister en minister-president. Hij is er niet geboren, maar heeft er lang gewerkt en gewoond. Tussen 1907 en 1919 was hij stenograaf bij de Staten-Generaal. In die periode woonde hij in de Van der Vennestraat in de Schilderswijk. Van 1913 tot 1941 was hij lid van de Haagse gemeenteraad. Van 1919 tot 1931 was hij wethouder van Sociale Zaken en tot 1933 wethouder van Financiën en Openbare Werken. Van 1919 tot 1941 was hij ook lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland en van 1927 tot 1946 lid van het partijbestuur van de SDAP. In 1933 maakte hij de stap naar het landelijke bestuur.

WAAR STAAN WE NU?

We hebben tijdens deze wandeling teruggekeken naar hoe onze parlementaire democratie zich door de eeuwen heen heeft ontwikkeld. Maar hoe staat de democratie er op dit moment eigenlijk voor? Onze westerse democratie is in beweging. De fundamenten van de democratie lijken geleidelijk af te brokkelen. We zien meer polarisatie en de opkomst van antidemocratische uitingen. De omslag naar autocratie voltrekt zich onder Trump in Amerika bliksemsnel. Volgens het Global State of Democracy 2025-rapport was 2024 het negende opeenvolgende jaar waarin meer landen democratische achteruitgang ervaren dan vooruitgang. Ook in Nederland zijn er signalen, bijvoorbeeld een afnemend politiek vertrouwen en een toenemend populisme.



Vrienden van
Den Haag



Vereniging Vrienden van Den Haag
Werkgroep Stedelijke Vernieuwing
Inge Camfferman
Februari 2026